

MODUŁ II DLA NAUCZYCIELI PRZEDMIOTÓW:

HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO, HISTORIA, WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

CELE NAUCZANIA

ROLA TIK W REALIZACJI CELÓW UCZENIA SIĘ UCZNIÓW

1

Cele modułu II

W drugim module kursu nauczysz się planować lekcje historii i wiedzy o społeczeństwie, podczas których będziesz zwracać szczególną uwagę na świadome uczenie się uczniów. Dowiesz się, w jaki sposób technologia informacyjna i komunikacyjna może wspierać ten proces. Poznasz także kryteria dobrej praktyki stosowania TIK w uczeniu się uczniów.

Atmosfera w klasie, która sprzyja uczeniu się

Atmosferę w klasie tworzą ludzie – nauczyciele i uczniowie. Wpływ na nią ma także otoczenie edukacyjne, tzn.: klasa szkolna i jej wyposażenie (w tym pomoce dydaktyczne), organizacja przestrzeni, zarządzanie czasem. Nauczyciel, pracując z uczniami, od pierwszego spotkania z nimi zaczyna budować w klasie atmosferę, która towarzyszy uczeniu się. Jeśli z klasą pracuje kilku nauczycieli, wszyscy wnoszą wkład w tworzenie atmosfery – w specyficzny dla siebie sposób wprowadzają elementy składające się na rozbudzenie ciekawości poznawczej, poczucia, że nauka jest wartością, potrzeby uczenia się i rozwijania umiejętności przydatnych w dalszej nauce oraz w życiu. Jednym słowem – wpływają na tworzenie i istnienie „ducha klasy”. Od nauczycieli w znacznej mierze zależy, jak uczniowie będą podchodzili do uczenia się, na ile będą aktywni w tym procesie oraz w jakim stopniu wezmą odpowiedzialność za naukę.

Dobra lekcja to taka, w czasie której każdy uczy się efektywnie

W bieżącym module zajmiesz się zasadami planowania dobrej lekcji angażującej uczniów w kształcenie umiejętności związanych z wykorzystaniem wiedzy historycznej i społecznej. Zanim zaczniesz wprowadzać technologię informacyjną, warto uświadomić sobie, że nie ma dobrego nauczania bez pokazywania uczniom sensu uczenia się i użyteczności wiedzy, którą zdobywają na konkretnej lekcji, bez monitorowania postępów uczniów oraz podsumowania tego, czego się nauczyli.

Dobre, a więc skuteczne, nauczanie polega na osiągnięciu celów kształcenia w obszarze wiedzy, umiejętności i postaw, które określone zostały w **podstawie programowej**. Uczniowie nie zawsze są zainteresowani osiągnięciem celów lekcji na równi z nauczycielem. Jest tak głównie dlatego, że ich nie znają. Chodzi o to, by uczniowie byli świadomi celów lekcji, by wiedzieli, po czym rozpoznać, że je osiągają, oraz by zdawali sobie sprawę, **po co stosują technologię informacyjną i jak poprawia ona proces uczenia się?**

Dla ciebie istotne będzie, jak TIK może ułatwić i przyspieszyć osiągnięcie celów edukacyjnych oraz **czy technologia może być bardziej skuteczna dydaktycznie, niż narzędzia wykorzystywane do tej pory**. Trzeba przyglądać się wnikliwie, czy nie jest stosowana tylko dla siebie samej lub po to, by przypisać jej rolę tradycyjnych narzędzi dydaktycznych, których użycie być może byłoby skuteczniejsze.

Dotychczasowa wiedza ucznia i jej znaczenie dla osiągnięcia celów lekcji

Kiedy przystępujesz do planowania lekcji, wiesz, co z podstawy programowej do tej pory zostało „przerobione” i jaką wiedzę oraz umiejętności powinni posiadać twoi uczniowie z zajęć, które odbyły się np. w minionym tygodniu, miesiącu czy w poprzednich klasach. Na tym zazwyczaj opierasz cele nowej lekcji i określasz kryteria ich osiągnięcia. W trakcie lekcji zdarza się jednak, że część uczniów nie pamięta wcześniej przekazanych informacji lub nie ma opanowanych umiejętności niezbędnych do kształcenia kolejnych, które przewidziałaś/eś na bieżące zajęcia. Pojawia się zagrożenie, że cele nie zostaną osiągnięte. Jest to sytuacja trudna dla nauczyciela, a jeszcze trudniejsza dla uczniów. Jeśli nie są oni w stanie przyswajać

nowych informacji, rozumować i wykorzystywać dostarczonej im wiedzy, często wyłączają się z lekcji i nie robią postępów.

Zdarza się też, że uczniowie przechowują wcześniej nabytą wiedzę w zakamarkach mózgu i samodzielnie nie wydobywają jej stamtąd, ponieważ nie zauważają związku tego, co już wiedzą, z tym, czym zajmują się aktualnie. Jeszcze większym kłopotem dla nich jest znalezienie łączności między treściami, którymi zajmowali się na zajęciach z innych przedmiotów lub poznali poza szkołą, a bieżącym tematem. W takich sytuacjach trzeba im pomóc w uruchomieniu potrzebnej wiedzy i uświadomieniu jej ciągłości.

Na początku każdej lekcji i w czasie jej przebiegu przywołuj dotychczasową wiedzę i doświadczenia uczniów. Zaktywizowanie jej będzie procentować w dalszym przebiegu zajęć. Nie tylko pokażesz uczniom związek między tym, co już znają, a tym, co będzie nowe, lecz także dasz im poczucie bezpieczeństwa i ładu. Sprawisz też, że wiedza i umiejętności będą odbierane jako użyteczne, uporządkowane, spójne, powiązane ze sobą oraz możliwe do wykorzystania w różnych kombinacjach. Aby to zrobić, możesz na przykład powiedzieć:

- Na wcześniejszych lekcjach dowiedzieliście się, że, dzisiaj wykorzystacie tę wiedzę do
- Potraficie już sprawnie i W czasie bieżącej lekcji te umiejętności będą wam potrzebne do tego, żebyście nauczyli się
- Nauczyliście się już kiedyś, i Na tej wiedzy i umiejętnościach będziecie opierać to, co zrobicie teraz.
- To, co już znacie z poprzednich lekcji, czyli, jest bardzo podobne do Za chwilę wykorzystacie tę wiedzę.

Możesz też do przywołania wiedzy uczniów lub pokazania im związku dawniej opanowanych umiejętności z bieżącą lekcją, posłużyć się pytaniami, np.:

- Skąd już wiecie, że? (uczniowie odpowiadają). Zastosujecie tę wiedzę w następującym zadaniu:
- Kiedy nauczyliście się robić/tworzyć/wykonywać/rozwiązywać? (uczniowie odpowiadają). Teraz umiejętność wykorzystacie w nowej sytuacji.
- Jak możecie wykorzystać posiadane już umiejętności do
- Co na ten temat wiecie już spoza szkoły? (uczniowie odpowiadają, że) Ta wiedza będzie potrzebna do czekającego was teraz zadania.

Z różnych badań nad uczeniem się wynika, że uczący najlepiej przyswajają nową wiedzę, gdy nadbudowuje się ona na wiedzy już posiadanej, gdy nowa wiedza „przykleja się” do dawnej. Istnieje wiele innych sposobów przywoływania i uruchamiania posiadanej wiedzy oraz umiejętności uczniów. Wielu nauczycieli chętnie posługuje się **wizualizacjami**, które pozwalają przenieść uczniów w miejsca, sytuacje i czas, z którymi wiąże się posiadana przez nich wiedza, np. proszą uczniów o zamknięcie oczu, by krótko opowiedzieć o tym, co uczniowie „widzą”. Może to być np. rzecz, którą poznali wcześniej: postać głównego bohatera lektury, gród średniowieczny, siatka prostopadłościanu, mapa Afryki, budowa atomu, dzieło sztuki itp. Wizualizację można wykorzystać też do przywołania wiedzy o przebiegu procesu (np. kiełkowania nasion) lub przypomnienia etapów/struktury opanowanych umiejętności (np. kozłowania piłki w miejscu przed nauką kozłowania piłki w marszu i biegu).

Możesz wykorzystać inne pomysły, pamiętając, że **NIE CHODZI tutaj o sprawdzanie i ocenianie tego, czego uczniowie uczyli się dawniej i co powinni pamiętać. Celem przywoływania wcześniejszej wiedzy jest wsparcie uczniów w nadbudowywaniu jej, w tworzeniu nowych struktur wiedzy/umiejętności i powiązań między nimi.** Poza tym, aktywizując wiedzę posiadaną przez uczniów, sprawiasz, że uczenie się staje się widoczne. Uczniowie dostrzegają, że idą do przodu, robią postępy, bardziej świadomie uczestniczą w lekcjach i mają satysfakcję z procesu uczenia się oraz jego efektów. Mogą też świętować swoje sukcesy. W takim świętowaniu chodzi głównie o wewnętrzne poczucie zadowolenia i dumę z osiągnięć, nie o nagrody i stopnie. Kiedy uczniowie widzą swoje postępy i cieszą się nimi, mają silniejszą motywację do nauki. Używamy słowa „świętowanie”, ale nie chodzi tu tylko o specjalne, wielkie okazje. Warto na bieżąco świętować małe, codzienne sukcesy. My, nauczyciele, często skłonni jesteśmy uważać, że nie ma czego świętować, jeśli jest to tylko wykonanie obowiązku (w tym przypadku – uczniowskiego). Przez takie podejście pozbawiamy uczniów radości z ich osiągnięć.

Jak określać cele uczenia się i kryteria osiągnięcia tych celów?

Jeśli uczniowie znają tylko temat lekcji, to często nie domyślają się, co mają poznać i zrozumieć oraz co nowego będą potrafili, nie dostrzegają sensu uczenia się i tym samym mają mniejszą ochotę do wysiłku, jaki włożą w naukę oraz na osobistą aktywność. Dlatego nauczyciel zastanawia się nad celami przed lekcją i przekazuje je uczniom tak, aby każdy z nich mógł je zrozumieć. **Kiedy uczniowie znają i rozumieją cele, mają większą motywację do uczenia się.** W trakcie lekcji uczniowie są w stanie osiągnąć jeden, najwyżej dwa cele uczenia się. Na więcej najczęściej nie wystarcza czasu.

Niejednokrotnie cele mylone są przez nas z aktywnościami uczniów, działaniami, zadaniami do wykonania. Aby trafnie sformułować cele uczenia się, warto trzymać się zasady: określam to, co chciałabym/chciałbym, aby moi uczniowie wiedzieli i potrafili po lekcji.

Aby cele stały się dla uczniów osobistymi celami uczenia się, warto podać je w formach:

W czasie dzisiejszej lekcji zrozumiesz/zrozumiecie

Będziecie potrafili

Nauczysz się/Nauczycie się

Przykłady:

1. Historia i społeczeństwo – II etap edukacyjny:
 - Dowiem się, dlaczego Kazimierz miał przydomek „Wielki”.
2. Historia – III etap edukacyjny:
 - Poznam zmiany wprowadzone przez kongres wiedeński w Europie.
 - Zrozumiem znaczenie kongresu dla Polaków na początku XIX w.
3. Wiedza o społeczeństwie – III etap edukacyjny:
 - Dowiem się, czym różni się życie mieszkańców globalnej Północy od życia mieszkańców globalnego Południa.

Należy zadbać o to, aby cele uczenia się były całkowicie jasne dla uczniów, oraz **posługiwać się możliwie prostym i zrozumiałym dla nich językiem – ich językiem.** Jeśli chcemy, aby wszyscy uczniowie w klasie osiągnęli te cele, muszą najpierw wiedzieć, o co w nich chodzi.

Często my, nauczyciele, nie przywiązujemy wagi do uświadamiania uczniom celów uczenia się. Jesteśmy skupieni na przerobieniu jak największej partii materiału i przekazywaniu maksymalnie dużej porcji informacji, czasem takich, które znacząco wybiegają poza ramy

określone podstawą programową. Zazwyczaj spieszymy się z realizacją programu nauczania, gdyż uważamy, że uczniowie wciąż wiedzą za mało, aby osiągnąć wysokie wyniki na sprawdzianie zewnętrznym. Taka praktyka nie przynosi zamierzonych efektów i grozi tym, że uczniowie nie nadążą za naszymi wymaganiami.

Aby uczniowie mogli ocenić, czy osiągnęli cele, trzeba najpierw ustalić, po czym będzie można to poznać, czyli określić **kryteria sukcesu**, szukać **dowodów świadczących**, że uczniowie w czasie lekcji zrozumieli to, co mieli zrozumieć, oraz mają umiejętności, które mieli wypracować. **Dowodów na to, że uczenie się ma miejsce oraz że przybywa wiedzy i umiejętności, dostarczają sami uczniowie. Nauczyciel powinien przewidzieć te dowody i podać do wiadomości uczniom, aby potrafili je rozpoznać.** Dowodami tymi będą możliwe do zaobserwowania fakty, czynności ucznia. Jeśli uczeń je wykonuje, potwierdza osiągnięcie celu, jeśli nie umie ich wykonać, to znaczy, że celu nie osiągnął.

Na przykład dla podanych wyżej celów lekcji/ zajęć **kryteria sukcesu dla ucznia** mogłyby brzmieć:

1. Historia i społeczeństwo – II etap edukacyjny:
 - Zaznaczam na mapie Polski z XIV wieku: Kraków i granice państwa Kazimierza Wielkiego.
 - Zaznaczam na osi czasu okres, w którym rządził Kazimierz Wielki.
 - Wymieniam co najmniej 4 najważniejsze moim zdaniem osiągnięcia Kazimierza Wielkiego i omawiam je.
2. Historia – III etap edukacyjny:
 - Wyjaśniam pojęcia: kongres wiedeński, „tańczący kongres”, restauracja, Święte Przymierze.
 - Wymieniam co najmniej 3 zmiany wprowadzone przez kongres i uzasadniam ich znaczenie dla Europy i ziem polskich.
3. Wiedza o społeczeństwie – III etap edukacyjny:
 - Wyjaśniam, co oznaczają nazwy: globalne Południe, globalna Północ, globalna wioska.
 - Oceniam wpływ stylu życia mieszkańców globalnej Północy na warunki życia mieszkańców globalnego Południa.

Jak podawać uczniom cele lekcji?

W jaki sposób monitorować ich zrozumienie i osiągnięcie?

Warto dołożyć starań, by cele ciągle towarzyszyły uczniom podczas nauki, tzn. były widoczne i łatwe do sprawdzenia oraz przypomnienia sobie. Możesz ustalić z uczniami, czy

przedstawisz cele na tablicy, czy je podyktujesz, czy może dasz uczniom kartkę z celami i poprosisz, aby wkleili ją do zeszytu.

Użycie TIK może zapewnić uczniom stały kontakt wzrokowy z zapisanymi celami i kryteriami sukcesu oraz ułatwić utrwalenie ich na przykład poprzez eksponowanie na tablicy interaktywnej, wyświetlenie na ekranie za pomocą projektora czy zapisanie ich przez uczniów na dysku komputera osobistego, który mają do dyspozycji w klasie.

Uczniowie mogą zapisywać i gromadzić cele uczenia się oraz kryteria sukcesu do kolejnych lekcji, dzięki wykorzystaniu komunikacji elektronicznej. Ty możesz im to ułatwić poprzez przesyłanie celów i kryteriów za pośrednictwem różnych narzędzi, np. poczty e-mail, dokumentów Google (konieczne jest posiadanie konta Gmail), bloga edukacyjnego, platformy e-learningowej (jeśli korzysta z niej szkoła), strony internetowej szkoły (w dziale przedmiotowym dla uczniów), a nawet zdjęć lub informacji na portalu społecznościowym. Lista możliwości jest otwarta i każdy pomysł pozwalający na skuteczne zwiększenie u uczniów świadomości celów uczenia się, może okazać się tym, który „chwyci” w twojej klasie. Są to sprawy ważne do przemyślenia, ponieważ nie zawsze wykorzystanie technologii komputerowej jest najlepszym wyborem. Być może nakład pracy włożony w obsługę urządzeń technicznych okaże się niewspółmierny do efektów, a inne możliwości uświadamiania uczniom celów lekcji, np. przekazanie ich ustnie lub zapisanie na tablicy, okażą się skuteczniejsze. To ty decydujesz, który sposób jest najbardziej korzystny.

Oryginalny pomysł zaproponowała **Zofia Sołtys, nauczycielka języka angielskiego w klasie pierwszej** w jednej z warszawskich szkół podstawowych:

*Aby realizację celów przedstawić uczniom ciekawiej, ustaliliśmy, że będziemy **zapisywać cele w języku ucznia na niewielkich kartonikach o proporcjach średniowiecznej cegły**. Z tych cegiełek, które pod koniec zajęć ocenimy jako zrealizowane cele, będziemy budować zamek na ścianie z tyłu klasy. Cegielki będzie można różnie układać, a także usuwać, jeśli dany materiał dzieciaki zapomną. Wtedy wyrwa w murze pokaże, jak ważna jest spójna wiedza.*

(...) Lekcje, podczas których wszyscy pracują, będą premiowane przywilejem wprawienia okna, a nawet witrażu, w zamku. Z czasem może przekształci się w rezydencję albo pałac.¹

Uczniowie powinni znać cele, zanim zaczną je realizować. Nie wystarczy jednak, że podasz cele, o których wszyscy zapomną zaraz po dzwonku kończącym zajęcia. Aby cele przekazywane uczniom mogły „pracować” na rzecz edukacji, można zastosować kilka prostych metod.

- **Upewnij się, na ile uczniowie rozumieją postawione cele.** Poproś ich, by wyrazili własnymi słowami, co mają osiągnąć w trakcie danej lekcji. Mogą np. porozmawiać o tym pół minuty w parach, a potem wypowiedzieć się na forum klasy.
- **Odwołuj się do nich na poszczególnych etapach lekcji** i wskazuj uczniom, co już osiągnęli, z którym celem związane jest aktualne działanie oraz który cel stoi jeszcze przed nimi. Gdy stwierdzisz, że uczniowie osiągnęli już jeden z celów uczenia się, możesz powiedzieć na przykład: *Mamy już dowody tego, że pierwszy cel osiągnęliście. Teraz zajmiemy się drugim i będziemy pracować nad tym, żebyście potrafili...*
- **Przed zakończeniem zajęć przypomnij cele** lub poproś uczniów, aby to zrobili. W tym miejscu możesz znów wspierać się narzędziami TIK. Zorganizuj **podsumowanie lekcji połączone z odniesieniem się do celów.**

Podsumowanie lekcji

Jak przekonać się, czy uczniowie osiągnęli cele?

Podsumowanie lekcji jest konieczne, aby uczniowie mogli dać ci informację zwrotną, czy osiągnęli cele określone na jej początku. Jest to ważne także dla uczniów. Każdy z nich powinien wiedzieć, czego się nauczył. Jednym z prostszych sposobów podsumowania lekcji jest dokończenie przez uczniów (ustnie lub w zeszycie) zdania podsumowującego, na przykład wybranego spośród następujących:

- Dziś nauczyłam się, że...
- Zrozumiałem, że...
- Przypomniałam sobie, że...
- Zaskoczyło mnie, że...
- Dziś osiągnąłem założony cel, gdyż...

¹ Materiał z kursu *Lider oceniania kształtującego*.

- Chciałabym jeszcze popracować nad...

Uczniowie dostarczają ci dowody osiągnięcia celów uczenia się, kiedy prezentują swoją wiedzę i stosują umiejętności. Możesz wykorzystywać różne narzędzia TIK, aby przeprowadzić z uczniami ćwiczenia i zadania w klasie lub w domu, np. stworzyć plik w edytorze tekstu lub arkusza kalkulacyjnym, wydrukować go i dać do wypełnienia uczniom.

Możesz też:

- zadanie zawarte w pliku przesłać uczniom drogą internetową, aby wykonali i odesłali je do sprawdzenia pocztą e-mail,
- analizować wspólną pracę wielu uczniów nad zadaniem wykonywanym w czasie rzeczywistym w tzw. chmurze, którą zapewnia dyski wirtualne (np. **Dokumenty Google**) dostępne w internecie,
- uczniowie mogą wykonać w klasie ćwiczenia, wykorzystując oprogramowanie tablicy interaktywnej,
- uczniowie mogą rozwiązać zadania zamieszczone przez ciebie na platformie edukacyjnej, z której korzysta szkoła, np. Nauczyciel.pl, Scholaris, Moodle, Librus, na blogu edukacyjnym, na stronie internetowej szkoły w dziale dla uczniów albo w serwisie Moje-Ankiety.pl (www.moje-ankiety.pl), Profitest.pl (www.profitest.pl) lub Ankiетка.pl (www.ankietka.pl).

Podsumowanie lekcji dostarczy ci informacji przydatnych w planowaniu kolejnych zajęć uwzględniających to, co uczniowie w pełni opanowali, oraz to, do czego trzeba wrócić, aby cała klasa mogła uczyć się dalej.

Przykłady z praktyki nauczycieli

W materiale do tego modułu zostało już omówione planowanie lekcji z uwzględnieniem treści podstawy programowej, szczególnie pod względem celów lekcji i kryteriów ich osiągnięcia. Wiesz już, w jaki sposób możesz silniej niż dotychczas wpływać na świadome uczenie się uczniów i skłaniać ich do przejmowania odpowiedzialności za naukę. Wykorzystanie nowoczesnych technologii nie jest do tego konieczne, jednak mądre posługiwanie się TIK może wzbogacić uczenie się uczniów i pomóc im w szybszym osiągnięciu celów edukacyjnych.

Poniżej zostały podane przykłady z praktyki nauczycielki uczącej geografii. Pokazują one, jak w codziennej pracy prowadzenie lekcji można **ukierunkować na cele edukacyjne i świadome oraz widoczne uczenie się uczniów**. Pokazują również, jak wykorzystywać TIK w roli narzędzia wspierającego pracę nauczyciela i ucznia. Każdy przykład to co najmniej dwie kolejne lekcje, które uwzględniają ciągłość wiedzy i umiejętności uczniów.

PRZYKŁAD 1. – dwie kolejne lekcje historii i społeczeństwa, II etap edukacyjny

<p>Autor Anna Czernicka-Szpakowska</p>	<p>Temat lekcji Rok, wiek, epoka.</p>
<p>Cele lekcji</p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prawidłowo posługuje się podstawowymi określeniami czasu historycznego: <i>okres p.n.e., n.e., tysiąclecie, wiek, rok</i>, • właściwie umieszcza wydarzenia historyczne na osi czasu. 	<p>Cele lekcji w języku ucznia/ dla ucznia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nauczę się znaczenia pojęć: <i>wiek, tysiąclecie</i> oraz <i>era</i>. • Nauczę się umieszczać wydarzenia we właściwym miejscu osi czasu.
<p>Kryteria sukcesu dla ucznia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przyporządkuję pojęcia <i>rok, wiek, tysiąclecie, era</i> do zdań je opisujących. • Poprawnie odczytuję skróty <i>n.e.</i> i <i>p.n.e.</i> • Przygotowuję oś czasu zawierającą sześć wydarzeń historycznych z różnych er. 	
<p>Dotychczasowa wiedza uczniów na temat realizowany podczas lekcji Jak ją uruchamiasz u uczniów?</p> <p>Wykorzystuję to, co uczniowie już potrafią – porządkowanie historyjek obrazkowych w chronologiczny ciąg. Przygotowuję na tablicy multimedialnej minikomiks w postaci obrazków do przesuwania tematycznie związany z lekcją. Proszę, by uczniowie sygnalizowali podniesieniem ręki, kto potrafi ułożyć obrazki w kolejności i losuję spośród nich jednego ucznia, aby podszedł do tablicy i ułożył historyjkę. Następnie losuję innego ucznia, który ocenia, czy układ obrazków jest dobry i odpowiada na pytanie: <i>Co zdecydowało o układzie obrazków w komiksie?</i> (co było wcześniej, a co później, czyli następstwo czasowe). Informuję uczniów, że to, co będą robić za chwilę, będzie bardzo podobne do układania historyjek obrazkowych.</p>	

Sposób podania celów lekcji i sprawdzenia ich zrozumienia przez uczniów

Umieszczam na tablicy arkusz papieru z wypisanymi celami lekcji. Poniżej znajdują się kryteria sukcesu. Odczytuję cele lekcji, a uczniowie patrzą i słuchają. Następnie wybieram ucznia, aby przedstawił cele swoimi słowami i pytam: *Kto z was rozumie cele lekcji tak, jak kolega?* Uczniowie podnoszą rękę w górę. W zależności od sytuacji potwierdzam dobre zrozumienie celów przez uczniów lub podaję potrzebne wyjaśnienie. Potem uczniowie zapisują temat, cele lekcji oraz kryteria sukcesu do zeszytu.

Sposób nawiązywania do celów w czasie toku lekcji

Każdy uczeń jest „strażnikiem realizacji celów”. Jeśli uzna, że cel został zrealizowany, wskazuje, po czym to poznał i stawia na plakacie plus.

Sposób sprawdzenia osiągnięcia celów lekcji podczas ich podsumowania

Uczniowie wykonują zadanie na dobry koniec lekcji. Pracując z narzędziem www.TimeRime.com, umieszczają na osi czasu 6 wydarzeń historycznych i po 3 minutach kontrolują wykonanie zadania, porównując ze slajdem w narzędziu.

Po zakończeniu zadania wybrany uczeń odczytuje kryteria sukcesu, a pozostali głosują kciukami, czy cele zostały osiągnięte (tak – kciuk do góry, nie – kciuk w dół). Gratuluję im wspaniałej pracy oraz nowych umiejętności i mówię: *Spełnienie kryteriów sukcesu oznacza osiągnięcie celów. Możecie być bardzo zadowoleni z dzisiejszej nauki.*

<p>Autor Anna Czernicka-Szpakowska</p>	<p>Temat lekcji Ile lat minęło od założenia Rzymu?</p>
<p>Cel lekcji Uczeń oblicza upływ czasu między wydarzeniami historycznymi i umieszcza je na osi czasu.</p>	<p>Cele lekcji w języku ucznia/ dla ucznia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nauczę się obliczać upływ czasu między wydarzeniami historycznymi. • Rozwinę sprawność umieszczania wydarzeń na osi czasu.

Kryteria sukcesu dla ucznia

- Potrafię obliczyć, jaka różnica czasu dzieli dwa wydarzenia historyczne.
- Określam liczbę stuleci w dacie i umieszczam wydarzenie na osi czasu.

Dotychczasowa wiedza uczniów na temat realizowany podczas lekcji

Jak ją uruchamiasz u uczniów?

Przygotowuję oś czasu na tablicę interaktywną (lub zwykłą tablicę) i podaję kilka wydarzeń, które należy na niej umieścić. Zadaniem uczniów w parach, aktywizującym umiejętność z poprzednich zajęć, jest umieszczenie ich na osi czasu. Uczniowie wykonują zadanie na tabletach lub papierowych kartach pracy. Następnie wskazany uczeń porządkuje wydarzenia na tablicy interaktywnej i wyjaśnia rozumowanie, które doprowadziło go do wyniku. Potem mówię do uczniów: *Skoro potraficie już tak dobrze umieszczać wydarzenia na osi czasu, możecie zastosować tę umiejętność w dzisiejszej lekcji.*

Sposób podania celów lekcji i sprawdzenia ich zrozumienia przez uczniów

Poprawne wykonanie zadania aktywizującego powoduje wyświetlenie się celów i kryteriów sukcesu. Tablica multimedialna daje nam możliwość tworzenia prezentacji w sposób podobny jak w programie PowerPoint. Ja korzystam ze SMART Notebook. Stworzony w tej aplikacji slajd (zwany fleszem) jest interaktywny. Wybieram ucznia do sparafrazowania celów. Uczniowie otrzymują karteczki z celami i kryteriami, które wklejają w zeszyte.

Sposób nawiązywania do celów w czasie toku lekcji

O zachowanie założonego przebiegu lekcji dbam, wyświetlając kolejne slajdy przygotowanej prezentacji. Cel wyświetlany jest na kolejnych slajdach w postaci czerwonego dymka. Kolejne slajdy zawierają „algorytmy” przeprowadzania obliczeń (wiek, przedział czasowy) oraz zadania, które uczniowie wykonują. Wybrany uczeń zaznacza odpowiedź do zadania na slajdzie. Jeśli jest prawidłowa, pojawia się kolejny slajd z gratulacjami. Wskazuje on uczniom, że zrealizowali założony cel wyświetlając: *Doskonale. Potrafisz prawidłowo określić wiek, w którym miało miejsce wydarzenie.* Zaznaczenie właściwej odpowiedzi umożliwia przejście do następnej aktywności. Jeśli uczeń wybierze nieprawidłową odpowiedź, wyświetla się wskazówka i wracamy do poprzedniego slajdu.

Sposób sprawdzenia osiągnięcia celów lekcji podczas ich podsumowania

Na ostatnim slajdzie znajduje się tabelka ze wszystkim celami i kryteriami sukcesu. Wspólnie analizujemy i zaznaczamy zrealizowane kryteria i cele.

PRZYKŁAD 2. – dwie lekcje historii, III etap edukacyjny

<p>Autor Katarzyna Wejnert</p>	<p>Temat lekcji Kontrrreformacja</p>
<p>Cel lekcji</p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> Wyjaśnia cele zwołania soboru trydenckiego i wskazuje postanowienia służące wzmocnieniu katolicyzmu. 	<p>Cele zajęć w języku ucznia/ dla ucznia</p> <ul style="list-style-type: none"> Poznam sytuację Kościoła w okresie reformacji.
<p>Kryteria sukcesu dla ucznia</p> <ul style="list-style-type: none"> Wyjaśniam pojęcia: <i>kontrrreformacja, sobór, inkwizycja, nuncjusz</i>. Wymieniam co najmniej dwa postanowienia soboru trydenckiego. Wyjaśniam znaczenie postanowień soboru dla katolicyzmu. 	
<p>Dotychczasowa wiedza uczniów na temat realizowany podczas lekcji</p> <p>Jak ją uruchamiasz u uczniów?</p> <p>Uczniowie wiedzą już, że w Europie nastąpiła reformacja, oraz znają jej skutki. Wiedzą, jakie nowe wyznania powstały. Jako przypomnienie wiedzy z poprzednich lekcji proponuję test powtórkę. Taki test wymaga tworzenia pytań, które zawierają jedną, krótką, konkretną odpowiedź. Zadaję całej klasie jedno, dwa pytania (nie więcej niż trzy), uczniowie piszą odpowiedzi w zeszytach. Zapisuję prawidłową odpowiedź na tablicy, by nie rozpraszać uwagi uczniów, a równocześnie, żeby mogli oni poprawić swoją odpowiedź, zanim usłyszą następne pytanie. Test dotyczy tylko spraw związanych z ostatnią lekcją. Żeby uczniowie nie traktowali testu jako odpytywania, pozwalam go wypełniać w parach. Po skończonej pracy konkluduję: <i>Dużo już wiecie o reformacji. Dobrze wam idzie udzielanie odpowiedzi na pytania. Możemy teraz zająć się sytuacją Kościoła w tym czasie, a to jest właśnie cel naszej lekcji.</i></p>	
<p>Sposób podania celów lekcji i sprawdzenia ich zrozumienia przez uczniów</p>	

Cele lekcji uczniowie otrzymują wydrukowane na samoprzylepnym papierze (aby uniknąć zamieszania z pożyczaniem kleju). Jako sprawdzenie zrozumienia wykorzystuję „światła” Uczniowie pokazują „światła”, czyli: jeżeli rozumieją – pokazują „coś zielonego” (może to być kredka, długopis...), jeżeli nie wszystko rozumieją – pokazują „coś żółtego”, a jeżeli nic nie rozumieją – pokazują „coś czerwonego”. Pokazanie przez uczniów koloru żółtego i czerwonego obliguje mnie do przeformułowania celu lub proszę uczniów „zielonych” o wyjaśnienie, jak rozumieją cele lekcji.

Sposób nawiązywania do celów w czasie toku lekcji

Robię przerwę w pracy uczniów i pytam: *Czy to, co robimy, zbliża nas do celu lekcji? Ilu z was tak uważa?* Proszę uczniów, aby pokazali „światło zielone” (kartkę koloru zielonego) i uzasadnili swoją decyzję. Czasami dodaję: *A może potraficie już spełnić kryteria sukcesu wyznaczone na dzisiejszą lekcję? Kto z was tak uważa, niech podniesie rękę.*

Sposób sprawdzenia osiągnięcia celów lekcji podczas ich podsumowania

Na koniec lekcji robię „rundkę patyczków”. Daję uczniom czas, aby pomyśleli, jak dokończą zdanie: *Na dzisiejszej lekcji nauczyłem się, że...* Potem losuję patyczki z zapisanymi na nich imionami uczniów, którzy kończą zdanie. Uczniowie mogą powtarzać wypowiedzi. Doceniam zarówno oryginalne dokończenia, jak i te, które są powtórzeniem.

<p>Autor Katarzyna Wejnert</p>	<p>Temat lekcji Nowe wyznania w Europie</p>
<p>Cele lekcji</p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki, które doprowadziły do rozłamu w Kościele zachodnim, opisuje cele i charakteryzuje działalność Marcina Lutra i Jana Kalwina oraz przedstawia okoliczności powstania kościoła anglikańskiego. 	<p>Cele zajęć w języku ucznia/ dla ucznia</p> <ul style="list-style-type: none"> Dowiem się, na ile nowe wyznania, które powstały w Europie, zmieniły sytuację Kościoła katolickiego.

Kryteria sukcesu dla ucznia

- Wyjaśniam pojęcia: *reformacja, symonia, nepotyzm, protestanci*.
- Wymieniam nowe wyznania, które powstały w Europie i wskazuję podstawowe różnice między nimi.
- Podaję co najmniej dwie przyczyny i dwa skutki reformacji.

Dotychczasowa wiedza uczniów na temat realizowany podczas lekcji. Jak ją uruchamiasz u uczniów?

Uczniowie wiedzą już, że doszło do rozłamu w Kościele (prawosławny i katolicki), a pod wpływem idei renesansowych zmieniła się filozofia życia ludzi. Rozumieją, jakie znaczenie w dotychczasowym życiu miał Kościół.

Lekcję rozpoczynam od nawiązania do doświadczeń uczniów i ich wiedzy pozaszkolnej. Pytam, np.: *Czy spotkaliście się w swoim życiu z różnorodnością religii? Przedstawiciele jakich wyznań znacie? Zwiedzaliście już wiele miejsc i widzieliście budowle, które są miejscem kultu religijnego. Jakie są to budowle i ludzie jakich wyznań w nich się gromadzą?* W podsumowaniu doceniam uczniów za ich wypowiedzi i mówię: *Dziś będziemy mówić o okresie historii, w którym pojawiły się nowe wyznania w Kościele.*

Sposób podania celów lekcji i sprawdzenia ich zrozumienia przez uczniów:

Cele lekcji są zapisane na jednej części tablicy i pozostają widoczne przez całą lekcję. Zapoznając uczniów z celami lekcji, sprawdzam za pomocą „świateł”, czy je rozumieją. Uczniowie pokazują „światła”, czyli: jeżeli rozumieją – pokazują „coś zielonego” (może to być kredka, długopis...), jeżeli nie wszystko rozumieją – „coś żółtego”, a jeżeli nic nie rozumieją – „coś czerwonego”. Pokazanie przez uczniów koloru żółtego i czerwonego obliuguje mnie do ponownego wytłumaczenia lub przeredagowania celu albo poproszenia uczniów „zielonych”, aby wyjaśnili, jak rozumieją cel.

Sposób nawiązywania do celów w czasie toku lekcji:

Na różnych etapach lekcji odnoszę się do celu lekcji, pytając uczniów, czy w powstaniu nowych wyznań odnaleźli już chociaż jedno zagrożenie dla pozycji katolicyzmu?

Sposób sprawdzenia osiągnięcia celów lekcji podczas ich podsumowania:

Proszę uczniów, aby pracując w parach, zapisali w zeszytach odpowiedź na pytanie zawarte w celu lekcji: *Dowiem się, na ile nowe wyznania, które powstały w Europie, zmieniły sytuację Kościoła katolickiego?*

Na patyczkach lekarskich mam zapisane imiona uczniów i losuję tych, którzy mają odczytać odpowiedź. Unikam wówczas zgłaszania się ciągle tych samych osób. Obowiązuje zasada, że uczniowie nie mogą się sami zgłaszać. Losowanie zmusza wszystkich uczniów, a nie tylko chętnych, do zastanowienia się nad odpowiedzią. Więcej informacji na temat patyczków, świateł i metodnika znajduje się pod tabelą.

Metodnik²

Jest to użyteczny przybór, który uczeń stawia na swojej ławce i z którego korzysta w sposób określony przez nauczyciela. Można kupić gotowy metodnik, stworzyć taki dla swoich uczniów samodzielnie albo wykorzystać jego uproszczoną wersję w postaci kartoników w trzech

kolorach, białej sztywnej kartki włożonej do foliowej koszulki do dokumentów i pisaka (do białych tablic) oraz kartek z literami A, B, C.

Elementami metodnika są:

1. Światła – trzy kartki w kolorach: zielonym, żółtym i czerwonym. Uczniowie wystawiają odpowiedni kolor w celu przekazania nauczycielowi informacji:
 - zielony – daję sobie świetnie radę, wszystko rozumiem
 - żółty – mam pewne wątpliwości
 - czerwony – nie rozumiem, ratunku.

Po zastosowaniu tej techniki nauczyciel może poprosić „zielonych” o wytłumaczenie wątpliwości w parach „żółtym”, a sam może zająć się „czerwonymi”. Może też zorganizować wymianę informacji na forum klasy: uczniowie, którzy wybrali kolor żółty lub czerwony stawiają pytania, a „zieloni” na nie odpowiadają. Innym wariantem tej metody jest używanie tylko dwóch świateł: zielonego i czerwonego na

² Opis na podstawie informacji ze strony CEO: <http://www.ceo.org.pl/pl/ok/news/metodnik-ok-eja>

wyrażenie zgody lub jej braku. Światła powinny stać na ławce każdego ucznia i być w ciągłym użyciu.

2. Karty: A, B, C i D

Nauczyciel zadaje uczniom pytanie z możliwością czterech, trzech lub dwóch różnych odpowiedzi. Uczniowie po zastanowieniu się (najlepiej w parach) decydują, którą odpowiedź wybierają. Ważne jest, aby uczniowie umieli uzasadnić swój wybór, a nauczyciel skłaniał ich do uzasadniania.

3. Białe tablice

Nauczyciel zadaje pytanie, a uczniowie piszą odpowiedź ścieralnym flamastrem na białej tablicy. Na sygnał nauczyciela wszyscy równocześnie podnoszą swoją tablicę i nauczyciel ma obraz odpowiedzi całej klasy. Metoda zmusza każdego ucznia do udzielenia odpowiedzi. Ważne jest, aby białe tablice stosować w sposób ciągły, a nie tylko od czasu do czasu.

4. Patyczki

Na początku lekcji uczniowie oddają nauczycielowi patyczki ze swoimi imionami. Nauczyciel po zadaniu pytania losuje patyczek z imieniem ucznia, który na nie odpowiada. Zapewnia to różnorodność wyboru osób i mobilizuje każdego ucznia do poszukiwania odpowiedzi. Metoda ta wymaga wprowadzenia i przestrzegania zasady niepodnoszenia rąk. Może być również wykorzystana podczas pracy w parach. Patyczki są użyteczne także do łączenia uczniów w grupy.

PRZYKŁAD 3. – dwie lekcje wiedzy o społeczeństwie, III etap edukacyjny

Autor Katarzyna Wejnert	Temat lekcji Kto tworzy prawo?
Cel lekcji Uczeń przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw.	Cel lekcji w języku ucznia/ dla ucznia Dowiem się na czym polega praca posłów i senatorów.
Kryteria sukcesu dla ucznia:	
<ul style="list-style-type: none"> • Wyjaśniam pojęcia: poseł, senator, ustawa, immunitet, proces legislacyjny. • Omawiam zasady funkcjonowania Sejmu i Senatu • Przedstawiam drogę powstawania prawa w państwie polskim. 	

Dotychczasowa wiedza uczniów na temat realizowany podczas lekcji

Jak ją uruchamiasz u uczniów?

Uczniowie wiedzą, że w Polsce obowiązuje zasada trójpodziału władzy, a zadania poszczególnych organów opisane są w Konstytucji. Pokazuję uczniom zdjęcia związane z tematyką lekcji i proszę, aby powiedzieli co one przedstawiają. Nie wyjaśniam co jest na zdjęciach. Uczniowie sami (metoda burzy mózgów) próbują odgadnąć, co przedstawiają poszczególne zdjęcia lub fragmenty filmów. Dobieram zestaw zdjęć i fragmentów filmów tak, aby były one związane z Sejmem, Senatem, obradami, debatą, procesem legislacyjnym itp. Gratuluję uczniom trafności odgadnięcia, skąd zdjęcia pochodzą i zapowiadam, że na tej lekcji dowiedzą się więcej na temat Sejmu i Senatu.

Sposób podania celów lekcji i sprawdzenia ich zrozumienia przez uczniów

Cel lekcji zapisany jest na tablicy jako temat mapy mentalnej. Uczniowie podchodzą i dopisują wszelkie skojarzenia dotyczące celu. Następnie zapowiadam, że na końcu lekcji sprawdzimy, które ze skojarzeń najlepiej oddają cel naszej lekcji.

Sposób nawiązywania do celów w czasie toku lekcji

Uczniowie cały czas widzą zapisany na tablicy cel lekcji. W trakcie lekcji odwołuję się do skojarzeń zgromadzonych wokół celu i wyjaśniam je oraz weryfikuję wspólnie z uczniami. Na przykład uczniowie dopisali do celu następujące informacje: *nic nie robią, tworzą głupie prawo, siedzą, obradują, głosują, podpisują ustawy....* Gdy pojawi się któreś z tych skojarzeń podczas pracy nad zagadnieniami, wskazuję je, a uczniowie głosują, czy to skojarzenie jest adekwatne do rzeczywistości oraz uzasadniają swoją decyzję.

Sposób sprawdzenia osiągnięcia celów lekcji podczas ich podsumowania

Czasami stosuję zdania z luką, które uczniowie otrzymują na pociętych kartkach. Na każdej kartce są od jednego do trzech zdań. Uczniowie losują kartki, uzupełniają zdania, sprawdzają je w parach korzystając z modelu odpowiedzi i poprawiają, jeśli zostały błędnie zapisane.

Polecenie:

Uzupełnij luki i skreśl niewłaściwe odpowiedzi.

(Przykładowe pytania każdy nauczyciel ułoży według własnego uznania)

1. W Sejmie zasiada posłów/senatorów.
2. W Senacie zasiada posłów/senatorów.
3. Obradami Sejmu kieruje
4. Aby ustawa nabrała mocy prawnej musi ją podpisać
5. Immunitet to
6. Sejm i senat wybierane są na kadencję.

Na koniec losuję uczniów, którzy czytają swoje odpowiedzi i rysują na tablicy tarczę. Uczniowie wychodzący z klasy zaznaczają na niej, jak są blisko celu lekcji (centrum tarczy).

Autor Katarzyna Wejnert	Temat lekcji Kto tu rządzi?
Cel lekcji Uczeń przedstawia zadania i zasady funkcjonowania rządu.	Cel lekcji w języku ucznia/ dla ucznia <ul style="list-style-type: none"> • Dowiem się na czym polega praca rządu.
Kryteria sukcesu dla ucznia: <ul style="list-style-type: none"> • Wyjaśniam pojęcia: rada ministrów, prezes rady ministrów, ministerstwo. • Wymieniam nazwisko premiera rządu RP. • Wyjaśniam kto i w jaki sposób wybiera premiera. • Wymieniam co najmniej dwa ministerstwa. 	
Dotychczasowa wiedza uczniów na temat realizowany podczas lekcji Jak ją uruchamiasz u uczniów? Uczniowie wiedzą, że w Polsce obowiązuje zasada trójpodziału władzy a zadania poszczególnych organów opisane są w Konstytucji. Na tablicy są zapisane zdania prawdziwe i fałszywe dotyczące rządu RP. Uczniowie mają podkreślić te, które według nich są prawdziwe. Na tym etapie lekcji nie koryguję błędów. Zostawiam podkreślenia tak, jak uczniowie zrobili to na początku lekcji. W toku lekcji, wiedza uczniów będzie się zmieniała. Na koniec lekcji zostaną zweryfikowane „podkreślenia” uczniów. Przykładowe zdania:	

1. Premiera wyznacza prezydent.
2. Premier RP nazywa się Bronisław Komorowski.
3. Rada Ministrów to inaczej rząd.
4. Rząd jest organem władzy ustawodawczej.
5. Jednym z ministerstw jest Ministerstwo Edukacji Międzynarodowej.
6. Rząd przygotowuje projekt budżetu państwa.

Sposób podania celów lekcji i sprawdzenia ich zrozumienia przez uczniów

Cel lekcji uczniowie otrzymują na karteczkach samoprzylepnych (aby uniknąć bałaganu związanego z szukaniem kleju) i wklejają do zeszytu. Uczniowie czytają cele lekcji a następnie przez minutę rozmawiają w parach o tym, jak je rozumieją. Po chwili losują parę, która wyjaśnia całej klasie, do czego dzisiaj będziemy zmierzać. Uczniowie zastanawiają się czy spełnienie kryteriów sukcesu da informację o osiągnięciu celu.

Sposób nawiązywania do celów w czasie toku lekcji

W toku lekcji robię stop-klatkę i proszę uczniów, aby zapisali informację, która ich zdaniem jest związana z celem lekcji. Powtarzam to co jakiś czas, co najmniej trzykrotnie. Uczniowie pracują na przemian: w parach i indywidualnie.

Sposób sprawdzenia osiągnięcia celów lekcji podczas ich podsumowania

Na zakończenie lekcji wylosowani uczniowie odczytują notatki, które zapisali w czasie stop-klatek. Potem organizuję krótką rozmowę z całą klasą, aby zweryfikować poprawność przedstawionych informacji. Następnie uczniowie wracają do zdań, które podkreślali na początku lekcji na tablicy i odnoszą się do ich treści. Proszę też wybranego ucznia, aby podsumował zapis na tablicy i ocenił, które z zamieszczonych w nim zdań świadczą o osiągnięciu celu lekcji.

Kilka przydatnych sposobów

na uświadamianie uczniom celów lekcji z użyciem TIK

1. Bogumiła Tryzna, język polski, technikum, Darłowo (przykłady 1.–2.)

Przygotowuję awatar (wirtualnego nauczyciela) – np. postać z omawianej lektury, który prezentuje cele i kryteria. Można takiego nauczyciela stworzyć w programie Voki (www.voki.com oraz www.ceo.org.pl/pl/cyfrowaszkola/news/tworzenie-awatarow). Program jest tak prosty, że nawet użytkownik, który nie zna języka angielskiego, potrafi stworzyć mówiącą postać. Wirtualnego nauczyciela trzeba przygotować wcześniej w domu. Można pomyśleć, jak ułatwić sobie pracę i wybrać taką postać z galerii w programie, by kojarzyła się dzieciom z utworem literackim, z lekcjami z nauki o języku, ortografii itp. Najlepiej do prezentacji wirtualnego nauczyciela wykorzystać komputer z rzutnikiem i ekran. Konieczne są też głośniki.

- Podaję temat lekcji i tworzę z uczniami kolejne gałęzie mapy myślowej odpowiadającej tematowi (najlepiej wpisywać pytania, które nasuwają się uczniom). Pracuję na komputerze, a uczniowie obserwują kolejne etapy na obrazie z rzutnika. Otrzymana w ten sposób mapa z rozgałęzieniami pokaże, jakie czynności i w jakiej kolejności trzeba wykonać, żeby osiągnąć cel. Jeżeli mapa będzie miała wiele gałęzi, warto z uczniami ustalić kolejność wykonywanych działań. Na podstawie mapy myślowej uczniowie w parach formułują cele własnymi słowami.

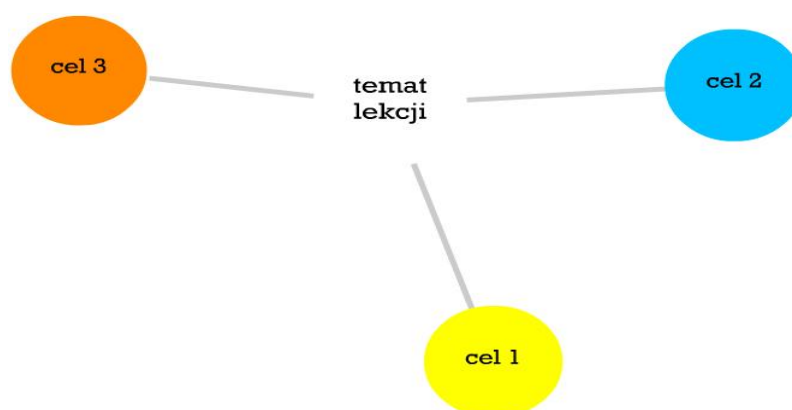
Uwaga: Po wcześniejszych wspólnych ćwiczeniach nauczyciela z uczniami, warto przeznaczyć początkowych 5-7 minut lekcji na pracę uczniów samodzielnie/ w parach nad stworzeniem własnej mapy myśli prowadzącej do celów. Lepiej sprawdza się wtedy mapa rysowana w zeszycie niż w programie. Jeżeli ktoś jeszcze nie pracował z mapami myśli, pozna tę metodę na stronie www.enauczanie.com/narzedzia/mapy-mysli-na-www. Przykładową mapę do tematu *Rozpoznajemy orzeczenia w wypowiedzeniach* przedstawia rysunek.

3. Marta Florkiewicz-Borkowska, język niemiecki, gimnazjum, Pielgrzymowice

Kilka pomysłów na utrwalenie i przechowywanie oraz udostępniania uczniom tematów lekcji wraz z celami i kryteriami ich osiągnięcia.

- **Dropbox** (www.dropbox.com) jest aplikacją na różne platformy umożliwiającą przechowywanie dokumentów w chmurze, czyli tworzenie kopii zapasowych danych na zewnętrznych serwerach. Cele oraz kryteria możemy przygotować np. w Wordzie, a następnie zapisać na koncie w Dropboksie i udostępnić je online uczniom. Aby to zrobić wystarczy wybrać opcję „Share” oraz podać adresy mailowe, na które wysłane będą linki do plików.
- **Pinnball** (www.bbc.co.uk/scotland/pinball/dotdash) to aplikacja do tworzenia map mentalnych. Program pozwala stworzyć przejrzystą mapę myśli złożoną z tematu i celów lekcji. Możemy ją wyświetlać online lub zapisać jako obrazek. Przykład:

BBC

PINBALL

<http://www.bbc.co.uk/pinball/>

- **Padlet** (www.padlet.com) to darmowa tablica korkowa online. Można na niej poprzyczepiać karteczki z wypisanymi celami i kryteriami dla ucznia. Tablicę można zamieścić potem na stronie przedmiotowej lub blogu, bądź zapisać jako obrazek. Podobnie działają aplikacje: **PrimaryWall** (www.primarywall.com), **Spaaze** (www.spaaze.com/home) oraz **Linoit** (www.linoit.com) – w programie istnieje również możliwość dodawania filmów i dokumentów).

Sposoby monitorowania i sprawdzania osiągnięcia celów przez uczniów

Przykłady z praktyki nauczycieli

1. Bogumiła Tryzna, język polski, technikum, Darłowo (przykłady 1.– 2.)

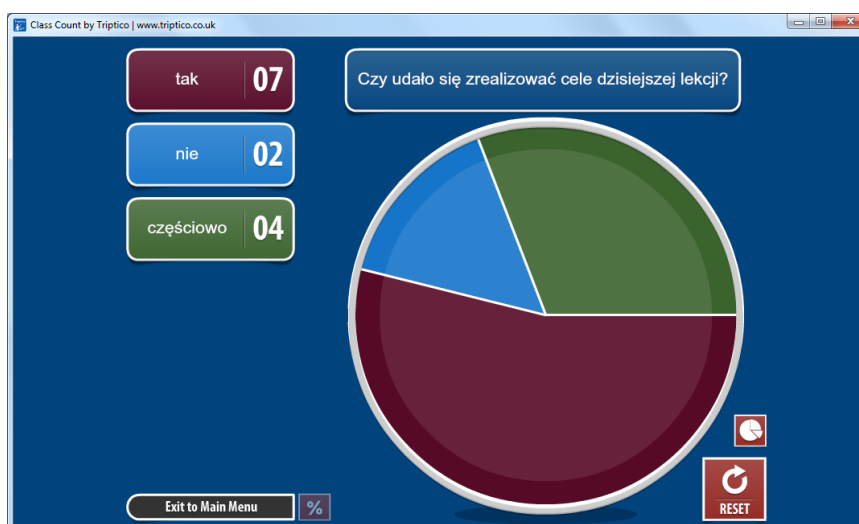
Za pomocą gry „papier, kamień, nożyce” uczniowie ustalają role w parze. Ten, kto wygrywa, wybiera: Pytajnik czy Kropka (wariant: nauczyciel – uczeń). Pytajnik ma prawo zadawać pytania związane z lekcją koledze z ławki, który jest tego dnia Kropką. Kropka musi udzielić odpowiedzi. Jeżeli ma kłopot, szuka pomocy w źródłach (podręczniki, słowniki itp.) lub – w ostateczności – u nauczyciela, ale wiedzę od niego uzyskaną musi przełożyć na język zrozumiały dla Pytajnika. Reguły gry w „papier, kamień, nożyce”: uczniowie w parze odliczają: *raz, dwa, trzy!* Na „trzy” obaj uczniowie pokazują jeden z możliwych gestów: otwartą dłoń (papier), pięść (kamień) lub dwa rozstawione palce (nożyce). Wygrywa ten, kto ma przewagę, według zasad: kamień tępi nożyce (wygrywa kamień), papier owija kamień (wygrywa papier), nożyce tną papier (wygrywają nożyce).

2. Zapisanie polecenia zadania domowego kolorem oznaczającym stopień trudności zadania. Uczeń ma do dyspozycji trzy kolory. Każdemu kolorowi przyporządkowany jest stopień trudności zadania (czerwony – trudne, zielony – łatwe, żółty – nie mam zdania). Uczeń zapisuje polecenie, a następnie podkreśla je takim kolorem, który wydaje mu się najodpowiedniejszy w tym momencie. Wykonuje zadanie domowe. Po wykonaniu zadania na marginesie, przy tekście polecenia, rysuje kółko/kwadrat, które oznacza, czy zadanie rzeczywiście było trudne/latwe. Uczeń może prowadzić indywidualny dzienniczek, w którym zaznacza kolor w momencie zadawania zadania i po rozwiązaniu. Notatki można wykorzystać do rozmów z uczniem czy rodzicem lub w inny sposób – zależnie od inwencji nauczyciela. Dobrze jest poinformować rodziców o takiej formie zapisu zadania domowego i zachęcić ich do współpracy. Można zasugerować, żeby rodzice nie ingerowali w zadanie, które zostało oznaczone jako łatwe lub niewiadome, a jeżeli dziecko uzna zadanie za trudne, aby nie spieszyli od razu z pomocą, tylko pozwolili dziecku spróbować rozwiązać zadanie samodzielnie.

3. Marta Florkiewicz-Borkowska, język niemiecki, gimnazjum, Pielgrzymowice (Przykłady 2.–7.)

AnswerGarden (answergarden.ch) to darmowe i proste w obsłudze narzędzie, umożliwiające uzyskanie szybkiej informacji zwrotnej od grupy. Wykorzystuję je, aby uczniowie w skali od 1-10 określili stopień zrozumienia lub osiągnięcia celu lekcji (tylko wtedy, gdy był jeden konkretny). Umieszczam aplikację na stronie przedmiotowej lub blogu. Uczniowie w ciągu niespełna dwóch minut wpisują odpowiednią cyfrę, a ja mam informację zwrotną, którą jednocześnie mogę wyświetlić na tablicy interaktywnej.

- Awwap** (awwapp.com) oferuje białą tablicę do wspólnego tworzenia w czasie rzeczywistym. Piszę zdanie: *Dziś osiągnęłam/osiągnąłem założony cel, gdyż...* Uczniowie, siedząc przy komputerze, mogą dokończyć to zdanie. W ten sposób otrzymują informację zwrotną w jednym miejscu od wszystkich uczniów.
- Triptico** (www.triptico.co.uk/download) jest darmowym programem online wyposażonym w zestaw interaktywnych aplikacji. Wykorzystuję aplikację Class Count. Tworzę w niej pytanie dotyczące zrealizowania celów lekcji lub zrozumienia materiału. Podaję dwie lub więcej możliwych odpowiedzi. Uczniowie kolejno podchodzą do tablicy interaktywnej i zaznaczają pasującą im odpowiedź. Jednocześnie z pojawiających się odpowiedzi tworzy się na bieżąco wykres kołowy. Przykład:

- Padlet** (www.padlet.com), **PrimaryWall** (www.primarywall.com), **Linoit** (www.linoit.com), **Spaaze** (www.spaaze.com/home). Przypinam uczniom na „ścianie” karteczkę, na której zapisane są niedokończone zdania: *Dziś nauczyłem się, że..., Zrozumiałem/am, że..., Chciałbym jeszcze popracować nad...* Uczniowie mają dopisać na swoich karteczkach zakończenia do podanych zdań zgodnie z kolejnością. W ten sposób w jednym miejscu zbierzemy wszystkie opinie uczniów dotyczące naszej lekcji.
- ProProfs** (www.proprofs.com) to darmowe i proste w obsłudze narzędzie online, umożliwiające tworzenie ankiet, **Dysk Google** (drive.google.com) jest narzędziem do wspólnego tworzenia dokumentów, prezentacji czy ankiet w chmurze, a dzięki **Socrative** (www.socrative.com) nauczyciel w czasie rzeczywistym z wykorzystaniem urządzeń mobilnych może zorganizować głosowanie lub ankietę, działać laptopem i mieć podgląd wszystkich wyników oraz otrzymywać informację zwrotną na temat poziomu zrozumienia lekcji czy też sprawdzić osiągnięcie celów lekcji. Te narzędzia wykorzystuję jako test z tylko jednym pytaniem w celu sprawdzenia osiągnięcia

celów. Pytania mogą być sformułowane następująco: *Czy uważasz, że cele lekcji zostały zrealizowane?* (3 możliwości odpowiedzi: tak, nie, częściowo) albo: *Określ w skali od 1 do 5, w jakim stopniu zrozumiałeś materiał przedstawiony na dzisiejszej lekcji?*

Zastosowanie TIK w realizacji celów uczenia się

Narzędzia TIK wykorzystywane w poszukiwaniu informacji

Technologia informacyjna umożliwia teleedukację (nauczanie zdalne) oraz zastosowanie wielu innych **dotychczasowych strategii nauczania i uczenia się**. Mogą one pozytywnie wpłynąć na efektywność pracy i podnieść osiągnięcia szkolne. Pozwalają na szybką wymianę informacji oraz dzielenie się wiedzą i doświadczeniami. Świetnie się sprawdzają w poszukiwaniu, selekcjonowaniu, gromadzeniu i przetwarzaniu informacji.

Sama technologia informacyjna oddana w ręce uczniów nie gwarantuje sukcesu edukacyjnego. Naszym celem nie jest zastąpienie edukacji językowej, matematycznej, przyrodniczej, medialnej, muzycznej, plastycznej czy innej edukacją informatyczną. Chcemy za pomocą TIK racjonalnie wspierać uczniów w nauce czytania, pisania, liczenia, komunikowania się w języku ojczystym oraz językach obcych, kształcić artystycznie i medialnie, wprowadzać w problemy najbliższego otoczenia i współczesnego świata, realizować edukację globalną i obywatelską.

Niejednokrotnie wystarczy na lekcji kilkunastominutowy kontakt uczniów z TIK w konkretnym celu, po którym następuje powrót do aktywności bez udziału tych narzędzi. Jeśli na przykład w czasie lekcji języka polskiego potrzebny jest fragment lektury lub artystyczne wykonanie wiersza, nauczyciel może szybko skorzystać z jednego z ponad dwóch tysięcy darmowych audiobooków dostępnych pod adresem wolnelektury.pl/katalog/audiobooki.

Informacje ze źródeł internetowych często mogą się okazać przydatne. Uczniowie mogą pozyskiwać je i gromadzić zarówno w klasie, jak i w domu, wykorzystując przeglądarki internetowe. Najczęściej wykorzystywanymi przeglądarkami są: Internet Explorer, Google Chrome, Mozilla Firefox, Opera. Wszystkie dysponują podobnymi funkcjonalnościami, mają intuicyjne menu, a większość użytkowników nie ma problemów z posługiwaniem się nimi. Po uruchomieniu przeglądarki możesz przystąpić do wyszukiwania i gromadzenia informacji ze

źródeł internetowych. Służą do tego **wyszukiwarki**. Najpopularniejszą z nich jest Google (www.google.pl) oferująca bardzo zaawansowane opcje wyszukiwania oraz wiele przydatnych usług i narzędzi, m.in. kalendarz, pocztę i elektronicznego tłumacza. Pozwala też na zamieszczanie w sieci i dzielenie się dokumentami, np. plikami graficznymi lub filmami wideo. Poznanie usług i narzędzi Google ułatwiają tutoriale (poradniki „krok po kroku”) zamieszczone w internecie: instrukcja.pl/szukaj/tag/google.

Na stronie naszego kursu (Strona główna → Mój kurs → Samouczki) zostało zamieszczonych wiele interaktywnych samouczków, w tym samouczek Google’a, który pozwala opanować umiejętność korzystania z ciekawych funkcji wyszukiwarki, takich jak wyszukiwanie z wykorzystaniem fraz złożonych, korzystanie z tzw. katalogów stron, używanie Google’a w roli kalkulatora i zabezpieczenie przed niepożądanymi treściami.

W internecie dostępna jest wielka ilość informacji o różnej jakości i wiarygodności. Polecenie uczniowi, aby odnalazł określoną informację bez wskazania mu odpowiednich stron oraz podpowiedzi, jak ich szukać, prawdopodobnie nie przyniesie pożądanego efektu. Warto więc korzystać z narzędzi umożliwiających zaawansowane wyszukiwanie w programie Google, szczególnie do wyszukiwania otwartych zasobów edukacyjnych (OZE). Materiały publikowane na licencjach CC można wyszukiwać za pomocą **Search Creative Commons** (search.creativecommons.org), **Google** (www.google.pl/advanced_search?hl=pl), **Flickr** (www.flickr.com – przede wszystkim grafika), a także bardzo wygodnego w obsłudze **Let’s CC** (eng.letscc.net).

Więcej przykładów zastosowania wyszukiwarek do pozyskiwania materiałów na wolnych licencjach oraz szczegółowe porady dotyczące ich ustawień znajdziesz w *Przewodniku po Otwartych Zasobach Edukacyjnych*.³

³ Karolina Grodecka, Kamil Śliwowski, *Przewodnik po Otwartych Zasobach Edukacyjnych*.

Źródło: http://koed.org.pl/wp-content/uploads/2012/03/OZE_przewodnik_v4.pdf

Po czym poznać, że użycie TIK na danej lekcji było celowe i zwiększyło szanse osiągnięcia celów przez uczniów?

Odpowiedzi na to pytanie można udzielić, gdy możliwe jest porównanie efektów uczenia się z wykorzystaniem TIK z efektami uczenia się bez użycia TIK. Można uznać następujące kryteria takiej oceny. Uczniowie:

- byli skoncentrowani na celach uczenia się, a nie na obsłudze narzędzi TIK,
- szybciej osiągnęli cele uczenia się niż bez wykorzystania TIK,
- więcej się nauczyli (pod względem wiedzy, świadomości i umiejętności),
- byli bardziej zaangażowani w uczenie się oraz aktywni intelektualnie,
- potrzebowali mniej czasu na opanowanie tych samych umiejętności niż przy zastosowaniu tradycyjnych metod nauczania.

Warto porównywać efekty wcześniej stosowanych metod tradycyjnych z efektami stosowania TIK. Praktyki, które poprzez zastosowanie TIK dały lepsze efekty, uznamy za dobre.

Jeśli w ocenie nauczyciela efektywność wykorzystania TIK jest bardzo niska, warto poznać przyczyny tej sytuacji. Być może uczniowie lub nauczyciel nie są gotowi do wykorzystania TIK ze względu na brak potrzebnych umiejętności, wystąpiły trudności techniczne (włączenie automatycznych aktualizacji na komputerach, brak współpracy między urządzeniami IT itp.), organizacja lekcji lub logistyka wydłużyła czas realizacji zadań (np. uczniowie pojedynczo podchodzą do tablicy interaktywnej, aby wykonać kolejny element ćwiczenia) i wiele innych. Naprawdę warto dobrze przemyśleć **cel oraz sposób użycia TIK** i zawsze tak dobierać trudność i rodzaj zadań oraz wykorzystywane narzędzia, aby dać uczniom jak największe szanse na sukces edukacyjny – osiągnięcie celów uczenia się

Zadania do modułu II

Zadanie nr 1 dla nauczyciela – obowiązkowe

Zapoznaj się z materiałem modułu I. Zaplanuj lekcję i uzupełnij plik „Szablon lekcji”, który przekazał ci koordynator.

Zadanie nr 2 dla nauczyciela – obowiązkowe

Przeprowadź zaplanowaną lekcję. Podziel się z koordynatorem i innymi nauczycielami wrażeniami na temat przekazywania uczniom celów lekcji, pracy nad ich realizacją oraz podsumowania lekcji uwzględniającego odniesienie się do celów.

Zadanie nr 1 dla koordynatora – przekazanie materiałów

Przeznacz nauczycielom TIK materiały z kursu – „Treść modułu II” i „Szablon lekcji”. Najlepiej wyślij im pliki drogą elektroniczną.

Zadanie nr 2 dla koordynatora – zaplanowanie lekcji

Zaplanuj lekcję i uzupełnij „Szablon lekcji”. Przeprowadź zajęcia według pomysłu opisanego w szablonie. Podziel się z nauczycielami wrażeniami na temat podawania uczniom celów lekcji, pracy nad ich realizacją oraz podsumowania lekcji uwzględniającego odniesienie się do celów.

Zadanie nr 3 dla koordynatora – sprawozdanie

Zbierz pytania nauczycieli dotyczące określania celów uczenia się uczniów i kryteriów sukcesu (jeśli je mają). Możesz skorzystać z pomocy mentora w uzyskaniu odpowiedzi.

Wypełnij sprawozdanie na platformie kursu. Dołącz do sprawozdania wypełniony przez siebie plik „Szablon lekcji”.

Wskazówka: Komunikacja z nauczycielami nie musi odbywać się w czasie rzeczywistym. Możesz wykorzystać w tym celu różne możliwości, które daje technologia informacyjna, w tym szczególnie usługi Google opisane w materiale do modułu.

Ponadto możesz skorzystać z innych możliwości TIK, np. zorganizować konferencję zespołu nauczycieli z wykorzystaniem komunikatora internetowego Skype lub innego. O funkcji rozmowy konferencyjnej przeczytasz na stronie www.skype.com/intl/pl/features/allfeatures/conference-calls.

Skype to popularny, darmowy komunikator internetowy umożliwiający kontakt dowolnej liczby osób posiadających stały dostęp do sieci internetowej. Pozwala na przesyłanie obrazu rozmówcy poprzez kamerę internetową, posiada funkcję typowego tekstowego komunikatora internetowego (czyli bezpośredniej wymiany informacji tekstowych za pomocą ręcznie wpisywanych wiadomości) oraz możliwość przesyłania plików. Aby móc korzystać ze Skype’a, niezbędne jest jego zainstalowanie na

komputerze, oraz posiadanie mikrofonu i głośników (lub słuchawek z mikrofonem). Do sesji wideo potrzebna jest również kamera internetowa. Informacje, jak korzystać ze Skype'a, znajdziesz tutaj:

Strona główna Skype'a w języku polskim: www.skype.com/intl/pl/home. Poradnik na temat rozmów głosowych: www.skype.com/intl/pl/features/allfeatures/skype-to-skype-calls. Informacje o rozmowach wideo: www.skype.com/intl/pl/features/allfeatures/video-call.

Sprawozdanie i terminy modułu II

Po wykonaniu zadań przez nauczycieli oraz zrealizowaniu zadań koordynatora, wypełnij formularz sprawozdania na platformie kursu i dodaj załącznik „Szablon lekcji”. Po opublikowaniu sprawozdania otrzymasz informację zwrotną od mentora.

Moduł II trwa **od 7 stycznia 2014 r. do 26 stycznia 2014 r.**

Sprawozdanie należy opublikować **do 26 stycznia 2014 r.**

Powodzenia!

O Autorce

Małgorzata Ostrowska – nauczycielka biologii i wychowania fizycznego w gimnazjum i liceum ogólnokształcącym. Od wielu lat współpracuje z CEO jako kierowniczka i mentorka w kursach internetowych oraz autorka materiałów dydaktycznych. Jest trenerką w programie *Szkoła ucząca się*, prowadzi warsztaty dla rad pedagogicznych. Szczególnie zaangażowana jest w programach CEO *Nauczycielska Akademia Internetowa*, *Akademia uczniowska* i *Aktywna edukacja*. Interesuje się psychologią i ekorozwojem, a jako formy relaksu preferuje narty, pływanie, jogging, siatkówkę i turystykę górską.

Pewne prawa zastrzeżone

O ile nie zaznaczono inaczej, materiały prezentowane w kursach *Aktywnej edukacji* możesz kopiować, zmieniać oraz nieodpłatnie rozpowszechniać i prezentować w całości lub fragmentach pod warunkiem podania źródła, oznaczenia autora oraz instytucji sprawczej (Centrum Edukacji Obywatelskiej), a także zaznaczenia, że materiał powstał przy wsparciu finansowym Unii Europejskiej w ramach projektu „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w przedszkolach i szkołach”.